

5.6. Портретда бош қисмини тавирлаш.

Рассомчилик ўқув юртларида одам боши тасвирини чизматасвирда ва рангтасвирда акс эттириш асосий вазифалардан бири ҳисобланади.

Портрет жанрида мураккаб ижодий муаммоларни ечишда одам портрети рангтасвирини маҳорат билан ишлаш, мутаносиблик ва ҳаракатни аниқлаш, деталларини катта қисмлари билан боғлаш тасвирда тус, ранг бирлиги (яхлитлиги)ни умумлаштириш ва пластик ечимини аниқлаш муҳим аҳамиятга эга. Ана шуларни ўрганмасдан туриб портрети чизилаётган кишининг рухий ҳолатини кўрсатиб бўлмайди.

23 - расм. Аёл портрети.

Одам боши (портрети) рангтасвирини ишлаш узоқ жараён бўлиб, назарий билим ва амалий малака, маҳоратни талаб этади. Жонли одам бошини чизиш учун катта малакага эга бўлиш керак. Уни маконда жойлашиши,

перспектива ва конструктив чизиш, анатомик қурилиши ва шакл рангини кўрсата билиш билимини талаб қилади.

Портретда шахснинг индивидуаллик образини, рухий ҳолатини, характерини бадиий тасвирлашда рангнинг роли жуда катта. Шунингдек, тасвирланувчининг ёши ва бош қисмининг ёритилишига қараб ранг танлаш ҳам муҳимдир. Масалан севги-муҳаббатга тўла ёшларни тасвирлашда лирик ранглар (мовий, яшил, бинафша ва қизил ранглар мажмуаси)дан фойдаланадилар, кексаликка хос ранглар эса унча ёрқин бўлмаган (жигарранг, кўк, хира кулранг кабилар) рангларда тасвирлайдилар (23 - расм).

Ранг муносабатлари ҳам томошабинга катта таъсир қилиб тасвирланувчи ҳақида тасаввур ҳосил қилади. Масалан: қизил – яшил ранглар, шодликка, хурсандчиликка, байрамона гўзалликка ундайди. Кўк – яшиллар. хаёлга, тинчликка чорлайди.

Ёш рассом жонли одам қиёфаси (портрети)ни рангли ифодалаш ва муҳитда ёруғлик билан боғлашни билиши, мутаносиблик сезгисини ривожлантириши жуда муҳим бўлиб, бусиз мураккаб одам портретини тасвирлашда ўхшашликка эриша олмайди.

Одам портретини рангтасвирда ишлаш жараёнини ўзаро боғлиқ бўлган бир неча турга бўлиш мумкин: 1) Гризайл (оч ва тўқ тус) техникасида одам бошини тасвирини ишлаш; 2) Одам бошини табиий ёруғликдаги рангтасвирини ишлаш; 3) Одам бошини сунъий ёруғликда рангтасвирини ишлаш; 4) Одам бошини пленэр (очиқ ҳавода, табиат)да рангтасвирини ишлаш.

Тус нисбатларини тўғри амалга ошириш реалистик тасвирий санъатнинг асосий элементи ҳисобланади. Рангтасвирда тус муносабатлари ранг муносабатлари билан боғлиқлиги асосий фундаментдир.

Дастгоҳли рангтасвирда қоидага биноан портретда бошни тасвирлашда унинг ҳақиқий ўлчамидан катта бўлмаслиги керак, балки кичикроқ

тасвирланиши зарур. Айниқса елкали портретда ёки фақат бошнинг ўзи бўлса кичикроқ тасвирланиши мақсадга мувофиқ.

Бу қоидага ҳамма рассомлар дастгоҳли рангтасвир санъати ва мавзули картина турларида ишловчилар амал қилади. Тарихий ва жанг жанри композициясида олдинги пландаги қоматлар бирмунча каттароқ бўлиши мумкин.

Портрет жанрида бошни матога жойлаштиришда картина текислигининг геометрик марказида ёки марказга яқинроқ жойда тасвирланади. Бошнинг бурилишидан қатъий назар композиция марказига яқинроқ жойлаштирилиши керак. Агар портретда бош ён томондан (профил) бўлса, рассом тасвирланаётган кишининг қайси томонга қарашига қараб, шу томонидан кўпроқ жой қолдирилади. Баъзи ҳолда қолдирилмаслиги ҳам мумкин.

Таянч иборалар: натура, бош қаҳрамон, одам боши, рангтасвир, композиция, уйғунлик, ҳаракат, ранг, тасвир, қомат.

Саволлар:

1. *Натура нима?*
2. *Матога одам боши (портрети) қандай жойлаштирилади?*
3. *Рангтасвир вазифалари нима?*
4. *Тус нима?*
5. *Рангтасвир ишли неча турга бўлинади?*
6. *Иккинчи план ранг орқали қандай амалга оширилади?*
7. *Тасвир шакллари идрок этишига нима ёрдам беради?*
8. *Одам портретини ишлашда нимага эътибор бериш керак?*